THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
JAN 22 1930
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

זון אויפגאנג — 8.21.
זון אונטערגאנג — 4.55.

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאנאדע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאָג

דאס אידישע וואָרט
THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

וועטער:
קלאר — זייער קאלט

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

Vol. 20, No. 12. Winnipeg, Thur. Jan. 16, 1930. Published daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און יום־טוב

דאנערשטאג טז׳ טבת, תר״ץ

נייע ספּעציעלע קאָמיסיע וועט ניט זיין פאראינטערעסירט אין אידישער רעפּובליק אין בירא־בידזשאן

ווערט אָנגעפירט פון פאַרשידענע טראַסטן, וואָס וועלן מאַכן קליינעם פאַרצוג פאַר אידישע אַרבעטער. — אַזעט שאַרף קריטיקירט פאַר מיספאַרוואַלטן בירא־בידזשאַנער אַרבעט

(ספּעציעלע טעלעגראַמעס צו "דאָס אידישע וואָרט" פון "איטא")

מאָסקווע, יאַנוו. 16 (איטא). — א ווייענישן פאַראורזאַכט פון׳ם "אַזעט". די רעזאָלוציע איז אָבער אייגנטלאַך אָנ־שטרייענע רעזאָלוציע, וואָס פאַרדאַמט די געקומען שוין צו שפּעט, ווייל דער "אַזעט" מיספאַרוואַלטונג פונם׳ "אַזעט״ אין ביי־ראַ־בידזשאַן איז דאָ פאַרעפנטלאַכט גע־איז שוין פאַקטיש באַזייטיקט געוואָרן פון וואָרן פון דער קאָמוניסטישער פאַרטיי דער אַרבעט אין בירא־בידזשאַן, ווי אייר־פונ׳ם וויטן־מזרח קריין.

דער קאָרעספּאָנדענט האָט אייך געקייבלט די רעזאָלוציע באַטאָנט די אַלגעמיינע ער קאָרעספּאָנדענט האָט אייך געקייבלט דעם 2טן יאַנוואַר, מעלדנדיק, אַז דער פונקטן: ערשטנס, האָט דער "אַזעט" "קאַמזעט" האָט באַשלאָסן גלייך איבער־מיספאַרוואַלטעט זיינע פינאַנצן; צווייטנס צוגעבן די בירא־בידזשאַנער אַרבעט צו אַ אינדערהיים פון דער ספּעציעלער רעגירונגס קאָמיסיע.

די שאַפונג פון אַזאַ קאָמיסיע שטעלט אויצ אַזעט אין אַרבעט פון דער אַנטוויק־לונג פון בירא־בידזשאַן אויף אַ נייעם וועג, וואו די אידישע אינטערעסן וועלן אפשר שפּילן אַן אומבאַדייטנדיקע ראָל. די קאָמיסיע וועט באַשטיין הויפּטזעכלאַך פון פאַרטרעטער פון פאַרשידענע סאָוועטישע טראַסטן, וואָס זיינען פאַראינטערעסירט אין בירא־בידזשאַן אַמעריקאַנער אידישע אַרבעטער, אַזוי וועלן זיי באַקומען אַ ריין קאָמערציעלן שטאַנדפּונקט, אויף וויפל זיי־קאָנען דאָרטן אַנטוויקלען זייערע געשעפטן, אַזוי ניט פונ׳ם שטאַנדפּונקט פון אַ אידישער רעפּובליק. אַזוי וועלן זיי באַנוצן זיך מיט ניט־אידישע אַרבעטער, אַזוי וועלן ניט מאַכן קיין באַזונדער פאַרצוג פאַר אידישע אַרבעטער.

דער געדאַנק פון בויען בירא־בידזשאַן דורך אידן און פאַר אידן איז דערפאַר פאַקטיש אַראָפּ פון סדר־היום.

יונגער אידיש־סאָוועטישער היסטאָריקער טויט

(ספּעציעל פאַר "דאָס אידישע וואָרט")

מאָסקווע, יאַנוו. 16 (איטא). — שלמה ניעפאַמניאַשטשי, יונגער אידישער היס־טאָריקער, 29 יאָר אַלט, איז דאָ געשטאָרבן נאָך אַן אָפּעראַציע.

דער פאַרשטאָרבענער איז געווען דער סעקרעטאַר פון דער רוסיש־אידישער אויס־גאַבע "די אידישע טריבונע", און ער האָט דאָרט געשריבן אונטערן פּסעודאָנים שעלקין.

מאָסקווע, יאַנוו. 16 (איטא). — א. ביי־לין, פאַרטרעטער פון דער יעווסקעציע אין צענטראַל קאָמיטעט פון דער ווייס־רוסי־שער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, איז אויסגע־שלאָגן געוואָרן פונ׳ם קאָמיטעט פון זיין "רעכטן אָפּנויג", כאָטש ער האָט לעצטנס עפנטלאַך אויסגעדריקט זיין חרטה אין דער פּאַרטיי.

פרע־קאָנווענשאָן פאַראַמלונגען אין מאָנטרעאָל הויבן זיך אָן היינט

מאָנטרעאָל, קוועב. — די עלסטסטע מאָנ־טרעאָלער אידישע לאָדזש, בני־ישראל (סאָנס אָף איזראַעל), אין אַריינגעטראָטן ווי אַ קערפּערשאַפט אין דעם צווייטן שיעור אָרדן "הבונים", פאַרוואַנדלענדיק אים אַזוי אין אַ גרויסן אָרדען מיט אַ מיטגלי־דערשאַפט פון 600.

די "אייניקייטס־לאָדזש" וועט געפייערט ווערן אין פאַרבינדונג מיט דער קאָנאַ־דער צווייטן שיעור קאָנווענשאָן וואָס עפנט זיך דאָ זונטאָג, — דעם דאָנערשטאָג אָוונט, יצחק רווזקינד, העברייאישער שרייבער און ביבליאָטעקער פון אידישן טעאַלאָגישן סעמינאַר, וועט זיין דער הויפּט רעדנער ביי דער פייערונג.

פרייטאָג אָוונט ווערט דורכגעפירט אַ פאָרום אויף דער טעמע "אידישע געשיכ־טע און ליטעראַטור", און שבת אָוונט ווערט דורכגעפירט אַ העברייאישער אָוונט מיט רעזונקינד, רבי זלאָטניק און ה׳ טויזינער, פון ניו־יאָרק.

הדסה קאָנווענשאָן אָפּגעלייגט

די נעפּלאַנטע קאָנאַדער הדסה קאָנווע־נשאָן, איז אָפּגעלייגט געוואָרן צוליב פאַר־שידענע טעמים. איינע פון די וויכטיק־סטע אורזאַכן איז די ערנסטע קראַנקהייט פון מרס. א. דוש. פריאַמ, פּרעזידענטן פון קאָנאַדער הדסה, און איר אומעגלאַכ־קייט צו באַטייליקן זיך איצט אין דער קאָנווענשאָן.

מעגלעך אַז די הדסה קאָנווענשאָן זאָל פאַררופן ווערן אויפ׳ן מיטן זומער.

רומ. רעגירונג וועט שטרייענ דורכפירן נייעם קהלה געזעץ

ווין, יאַנוו. 16 (איטא). — די רומעני־שע רעגירונג האָט באַפוילן דעם קולט מי־ניסטעריום אַנצוצייכענען רעגולאַציעס פאַר דעם דורכפיר פונ׳ם נייעם קהלה געזעץ. די רעגירונג האָט נאָר וואָס דורכגעפירט אַן אויספאַרשונג וועגן דעם ענין, אָנפּרע־נדיק די מיינונגען פון די קהלות, און די ענטפערס פון די לעצטע זיינען געווען פאַר־שיידנאַרטיק. די רעגירונג פאַרלאַנגט אָבער די פּראַקטישע אָנווענדונג פונ׳ם נייעם געזעץ.

פּרויען איקאָר זיצונג מאַרגן

לעקלי מאַרס וועט ריידן ביי דעם פרויען איקאָר מאַרגן, פרייטאָג, 8.30 אָוונט, אין פריינדיקייט טעמפּל, אנשטאָס הייסט אָוונט, ווי עס איז געווען אנאָ־סירט.

דער אַמעריקאַנער קרי־זיס געפינט אַן אָפּקלאַנג אין אַרץ־ישראל

טוריסטן פאַרקער פאַלט — "דאַר היום" פאָדערט אויף אידישע ראַטמענער צו רעזיגנירן אויס פּראָטעסט קעגן מעיאָר נאַ־שאַשיבס רייזע קיין לאָנדאָן.

(ספּעציעלע טעלעגראַמעס צו "דאָס אידישע וואָרט" פון "איטא")

ירושלים, יאַנוו. 16 (איטא). — דער "דאַר היום" פאָדערט אויף די אידישע מיטגלידער פון ירושלים׳ער מוניציפּאַלי־טעט צו רעזיגנירן אויס פּראָטעסט קעגן מעיאָר נאַשאַשיבס רייזע קיין לאָנדאָן.

אויב מאַנגעס אין ניט פאַראַנטוואָרט־לאַך פאַר די צייטונגען, — דערקלערט די צייטונג "האָרץ" אין אַ לייט אַרטיקל קעגן דעם ביכל אַרויסגעגעבן פון דר. מאַנגעס.

"איז עס גאָר ניטאָ קיין קראַפט און קיין אוטאָריטעט צו מאַכן אַ סוף צו דער הפקר־רות און צו פאַרזיכערן כאָטש אויף עטלאַ־כע מאָנאַטן דיסציפּלין אין אונזערע ריי־שער זאַנט? — פרעגט די צייטונג.

טורמעס "לייזדן" פון פּוסטקייט אין שוועדן

שטאָקהאָלם, שוועדן, יאַנוואַר 16. — שוועדן האָט אויך צו לייזן אַ פּראָבלעם פון אַרבעטסלאָזיקייט ביי איר אין לאַנד — וואָס וועט ערשט קומען, און וועט זיך אַמשטאַרקסטן אָפּרופן אויף אירע טורמע וועכטער אויב די צאָל אַרעסטאַנ־טען וועט זיך ניט אויפהערן צו פאַרקלע־נערן.

ביי היינטיקן טאָג געפינען זיך בלויז 1.950 אַרעסטאַנטן אין אַלע טורמעס אין שוועדן. בערבערג, אַ טורמע געבויט פאַר דער "באַקוועמלאַכקייט" פון 350 ״נעסט״, האָט אין פאַרלויף פון די לעצטע פופצן יאָר זעלטן געהאַט מער ווי צוויי אָדער דריי אַרעסטאַנטן אין איין צייט. די ענגל האָלם־טורמע, געבויט פאַר צוויי הונדערט אַרעסטאַנטן, האָט געהאַט בלויז איין ״אָר־רח״ אין יאָר 1929, וועלכער איז באַ־וואַכט געוואָרן פון צוויי "וואַרדענס" און אַ צאָל וועכטער.

אויב די דאָזיקע "טרויעריקע" דערשיי־נונג וועט נאָך לייגנער אָנהאַלטן, וועט די רעגירונג מוזן פאַרמאַכן אַ צאָל טורמעס אין לאַנד, און אַ צאָל וועכטער וועלן מוזן אַרויסגעוואָרפן ווערן צולי בדעם "סלעק" אין דער "טורמע אינדוסטריע".

בראַטיאַנו סטראַשעט פּויערס רעגירונג מיט אַן אויפשטאַנד

ווין, יאַנוו. 16. — דער פּרעזידיקער רומעניישער פּרעמיער בראַטיאַנו, האָט אין דעם נאָמען פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי צוגעשיקט צו דער איצטיקער הערשנדער מאַכט אין רומעניע אַ מעמאָראַנדום וואָס לעזט זיך: ווי אַן אוטומאַטום אין וועלכן ער פאָדערט אויף אַז פּרעמיער מאַניו זאָל אויפלייזן די איצטיקע פּויערס אָרגאַני־זאַציעס וועלכע האָבן זיך אין די לעצטע עטלאַכע מאָנאַטן באַוואַפנט און זיי דראָ־ען דעם פרידן אין לאַנד.

אין מעמאָראַנדום ווערט געזאָגט, אַז אויב די רעגירונג וועט ניט נאָכקומען די דאָזיקע פאָדערונג, וועט די ליבעראַלע פּאַרטיי אָנגענומען די נויטיקע מיטלען צו רעטן דאָס לאַנד.

בראַנדייס וויל ניט אַרויסגעבן קיין דערקלערונג וועגן באַריכט אין פאַלעסטינער צייטונג

וואַשינגטאָן, יאַנוואַר 15 (איטא) — סופּרעס קאָורט ריכטער לואיס בראַנדייס האָט זיך אָפּגעזאָגט אַרויסצוגעבן וועלכע עס איז דערקלערונג בנוגע דעם כלומרשט־דיקן באַריכט אין פאַלעסטינער "דואַר היום", אַז ער זאָל האָבן פאַראַנגט, אַז דר. ווייצמאַ זאָל רעזיגנירן אַלס פּרעזי־דענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

ווען דער "איטאַ" קאָרעספּאָנדענט איז געקומען צו ריכטער בראַנדייס וועגן אַ סטייטמענט, האָט דער ריכטער געבעטן מ׳זאָל אים נעבן דעם דערמאָנטן באַריכט. דער קאָרעספּאָנדענט האָט אים איבערגע־נעבן דעם אינהאַלט פון דעם וואָס דער "דאַר היום" זאָל האָבן געשריבן וועגן אים אָבער מר. בראַנדייס האָט, ווי תּמיד, זיך אָפּגעזאָגט אַרויסצוגעבן וועלכע עס איז דערקלערונג.

געוועזענע פינאַנדזשער קהלה גיט $.100 פאַר קלעניק

די געוועזענע פינאַנדזשער אידישע קהלה וועלכע האָט פאַרלאָזט פינאַנדזיש, האָט אַרויסגעבראַכט אין אָפּיס פון "דאָס אידישע וואָרט", הונדערט דאָלאַר פאַר דער מאָונט סרמל קליניק. דאָס געלט איז פון דער שול געביידע וועלכע זיי האָבן לעצטנס פאַרקויפט.

דער נייער מעיאָר
פון טאָראָנטאָ

מעדזשאָר ב. ס. וועמפּ, וועלכער האָט אין די מוניציפּאַלע וואַלן אין טאָראָנטאָ, יאַנוואַר 15ן, געשלאָגן מיט אַ באַדייטן דיקער מאָיאָריטעט מעיאָר מעקברייד און איז דערוויילט געוואָרן צום אָמט פון בירגערמייסטער פון קאַנאַדעס צווייטער גרעסטער שטאָט.

טורמעס זאָלן אָפּנעמען אַ ווערט פון אַ מיליאָן דאָלאַר

לאָנדאָן, יאַנוו. 16. — סאָוועטן רוס־לאַנד האָט זיך געוועגדעט מיט אַ בקשה צו אַרטור הענדערסאָן, בריטישער אויס־לענדישער מיניסטער, אַז די פאָלאָן קאַנ־פערענץ וואָס וועט פאָרקומען אין לאָנדאָן דעם 21טן יאַנוואַר.. פון די פינף מאַכטן (גרויס בריטאַניע, אַמעריקע, יאַפּאַן, פראַנקרייך און איטאַליע), זאָל זיך פליט איר באַראָטונג און עס וועט קומען צום שלום פון די אַנרימענטס מיט יאַפּאַן.

אין איר בקשה זאָגט די רוסישע רעגי־רונג אַז אירע אינטערעסן אין וויטן מזר־ח און די אַנטוויקלונג פון זייער צוקונפט־דיקער מזרח פּאָליטיק, ווערן ערנסט באַ־ווירקט פון דער יאַפּאַנעזישער מיליטערי־שער אין פאַלאָן מאַכט, אַז די דאָזיקע רע־גירונג האַלט אַז אויב יאַפּאַן וועט באַקומען אַן איבערגעוויכט אין דעם פאָלאָ־טען אַנרימענס, וועט זי געוואונען זיין צו בויען אַ שטאַרקן פלאָט אין פאַרגלייך מיט דעם יאַפּאַנעזישן. כדי צו באַשיצן אירע אינטערעסן קענען מעגלאַכע אַטאַ־קעס.

עס ווערט פאַרשטאַנען אַז די ראַנט־מאַכט אין אַלאַרמירט צוליב דער שטאַר־קער שטעלונג פון די יאַפּאַנעזישע דעלע־גאַטן צו דער פאָלאָן קאָנפערענץ וועלכע האָבן ניט געענטערט קיין איין פאָדערונג זיינט זיי האָבן פאַרלאָזן יאַפּאַן.

ניו־יאָרק, יאַנוו. 16. — די "ניו־יאָרק טיימס" האָט נעכטן גערעדט אַז דעפּעשע פון איר וואַשינגטאָנער קאָרעספּאָנדענט, אין וועלכער עס ווערט געזאָגט אַז: "אַמע־ריקע אין גרויס אינצוישטימונג ביי דער לאָנדאָנער פאָלאָן קאָנפערענץ צו רעדוציר־ן איר פלאָט פון קריגס שיפן פון 18 ביז 15 ביי 1936. — אויב אַן עגלאַכע רעדוקציע וועט געמאַכט ווערן פון גרויס בריטאַניע" אין סאָוועט רוסלאַנד.

סאָוועט רעגירונג פאַרלאַנגט אַ וואָרט ביי פּלאָטן קאָנפערענץ

לאָנדאָן, יאַנוו. 16. — סאָוועטן רוס־לאַנד האָט זיך געוועגדעט מיט אַ בקשה צו אַרטור הענדערסאָן, בריטישער אויס־לענדישער מיניסטער, אַז די פּלאָטן קאָנ־פערענץ וואָס וועט פאָרקומען אין לאָנדאָן דעם 21טן יאַנוואַר.. פון די פינף מאַכטן (גרויס בריטאַניע, אַמעריקע, יאַפּאַן, פראַנקרייך און איטאַליע), זאָל זיך פליט איר באַראָטונג און עס וועט קומען צום שלום פון די אַנרימענטס מיט יאַפּאַן.

אין איר בקשה זאָגט די רוסישע רעגי־רונג אַז אירע אינטערעסן אין וויטן מזר־ח און די אַנטוויקלונג פון זייער צוקונפט־דיקער מזרח פּאָליטיק, ווערן ערנסט באַ־ווירקט פון דער יאַפּאַנעזישער מיליטערי־שער אין פאַלאָן מאַכט, אַז די דאָזיקע רע־גירונג האַלט אַז אויב יאַפּאַן וועט באַקומען אַן איבערגעוויכט אין דעם פּלאָ־טען אַנרימענס, וועט זי געוואונען זיין צו בויען אַ שטאַרקן פלאָט אין פאַרגלייך מיט דעם יאַפּאַנעזישן. כדי צו באַשיצן אירע אינטערעסן קענען מעגלאַכע אַטאַ־קעס.

עס ווערט פאַרשטאַנען אַז די ראַנט־מאַכט אין אַלאַרמירט צוליב דער שטאַר־קער שטעלונג פון די יאַפּאַנעזישע דעלע־גאַטן צו דער פאָלאָן קאָנפערענץ וועלכע האָבן ניט געענטערט קיין איין פאָדערונג זיינט זיי האָבן פאַרלאָזן יאַפּאַן.

ניו־יאָרק, יאַנוו. 16. — די "ניו־יאָרק טיימס" האָט נעכטן גערעדט אַז דעפּעשע פון איר וואַשינגטאָנער קאָרעספּאָנדענט, אין וועלכער עס ווערט געזאָגט אַז: "אַמע־ריקע אין גרויס אינצוישטימונג ביי דער לאָנדאָנער פאָלאָן קאָנפערענץ צו רעדוציר־ן איר פלאָט פון קריגס שיפן פון 18 ביז 15 ביי 1936. — אויב אַן עגלאַכע רעדוקציע וועט געמאַכט ווערן פון גרויס בריטאַניע" ווערן

דער קאָרעספּאָנדענט זאָגט אַז ידערד פאַרזיך צו אַפּשאַפן קריגס שיפן וועט צו־ריק געוויזן ווערן פון די פאַראייניקטע שטאַטן.

לאָנדאָן, יאַנוו. 16. — פּרעמיער מי־ניסטער ראַמזי מאַקדאָנאַלד האָט נעכטן דערקלערט אַז ענגלאַנד וועט ביי דער קו־מענדיקער פלאָטן קאָנפערענץ מאַכן אַ פאַרשלאָג אַפּשטאַפן גרויסע קריגס שיפן. אויב דער דאָזיקער פאַרשלאָג וועט פון אַנ־דערע מלוכות ניט אָנגענומען ווערן וועט בריטאַניע מאַכן אַ פאַרשלאָג אַז קיינע נייע קריגסשיפן זאָלן ניט געבויט ווערן און אַז אַ גרויסע רעדוקציע זאָל געמאַכט ווערן אין טאָנאַזש פון שיפן אין קאָ־ליבר פון די קאַנאָנען.

בעסאַראַביער חילף קאָ־מיטעט מאַכט בייטראָג פאַר דעקלאַסירטע

אויף אַ קאָנפערענץ פון די פּויער פון דעם געוועזענעם בעסאַראַביער חילף קאָמיטעט, אָפּגעהאַלטן לעצטע וואָך, איז איינשטימיק באַשלאָסן געוואָרן, נעמענ־דיק אין אָנבאַטראַכט די שוועדערלאַכע לאַגע פון די דעק אַסירטע אידן אין סאָ־וועטן רוסלאַנד.

פייער פאַרזיכערונג פון געשעפטן גע־שניטן אויף צוואַנציק פּראָצענט

די פאַרזיכערונג ראַטע פון סטאַרס און געשעפט אונטערנעמונגען געוואָרן אויף 20 פּראָצענט אין וויניפּעג, ווי די "וועסטערן קאַנאַדע אינשורענס אַנדערראַיטערס אסן." האָט נעכטן אָנגע־סירט. דער באַזיס וועט איצט זיין 60 סענט פאַר $100. אַנשטאָט 75 סענט.

די רעדוקציע ווערט דערקלערט מיט דעם פאַרבעסערטן סיסטעם פון באַקעמפן שריפות און בעסערע בוי געזעצן, וואָס האָבן פאַרקלענערט די היסקן פון שאַדן פון פייער און וואַסער. וויניפּעג וועט איצט שטיין אין אַ רייע מיט טאָראָנטאָ, וועלכע האָט, ווי עס ווערט אָנגענומען, די גינסטיקע אינשורענס ראַטעס אין קאַ־נאַדע.

די נייע ענדערונג אין ראַטעס ווערט דערקלערט צו זיין אין קראַפט פון דע־צעמבער 1טן, 1929.

איטאַ זוכט אונטער דייטשע אַנטיסע־מיטישע אָרגאַניזאַציעס אין ניו־יאָרק

ניו־יאָרק, יאַנוו. 15 (איטאַ). — צוויי אָפּט באַייכנט מיט׳ן נאָמען "פאַשיסטן", ניט ווייל זיי זיינען אָנהייגער פון אַ פאַשיסטישן סיסטעם געפאַרוויקט פון מר סאָליני׳ן, נאָר ווייל זיי קעמפן ביינער קעגן די סאָציאַליסטן, וועמען זיי נעמען אָן, אַז זיי זיינען אונטער אידישן אייג־פלוס.

די מיטגלידער פון ביידע אָרגאַניזאַצי־עס זיינען אַמעריקאַנער געוועזענע אָפיצערן פון דער אַמעריקאַנער אַרמיי און רעגי־רונגס באַאַמטע, וועלכע זיינען אַנטלאָפן פון דייטשלאַנד נאָך דער רעגירונג פון דער רעפּובליק אין 1918, כדי צו קאָנען נאָכפאָלגן זייערע מאָנאַרכיסטישע גוינען.

די גרעסטע צאָל טויט פונ׳ם געוועזע־נעם בעסאַראַביער חילף קאָמיטעט זיינען צוגעשטאַנען צו דער אַקטיווער אַרבעט פאַר׳ן פאָנד פאַר די דעקלאַסירטע אידן אין סאָוועטן רוסלאַנד.

אַנב - אורחא

פון מאַרק

דער אידישער באַוואוסטזיין

אידישקייט איז אַ פּראָבלעם, פון וועלכן מען קאָן ניט אַנטלויפן דורך זעלבסט פאַר־לייקענונג.

עס איז נאָר אפילו ניט קיין פראַגע פון נאַציאָנאַליזם, פון קיום הלאום און א. וו., — דאָס קאָנען זיך פּראַקטישע מענשן פאַרלייקענען, ווי נאַרישע סענטימענטא־ליטעטן.

עס איז אפילו ניט קיין פראַגע פון אי־דישער קולטור, — נאָכאַלעמען, האָבן דאָך גוויאים אויך פיינע קולטורן, און אויב די וועלט איז ווייליק אויסצוקומען אָן דעם בייטראָג פון דער אידישער קולטור, און אירן וויל ניט טראָגן אויף זייערע פּלייצעס איר לאַסט, — איז מילא, לאָמיר זאָגן, ס׳איז פאַרפאַלן.

דער שווער־פּונקט פונ׳ם אידישן פראָב־לעם איז דער אידישער באַוואוסטזיין, פון וועלכן מען קאָן בשום אופן ניט אַנטלויפן און פון וועלכן ס׳איז ניטאָ וואו צו באַ־האַלטן זיך.

* * *

דער דאָזיקער אידישער באַוואוסטזיין איז באַזונדערס שאַרף ביי די אידן, וואָס לייקענען אָדער. באַהאַלטן זייער אידיש־קייט.

אָט דער נענאַטיווער אידישער באַ־וואוסטזיין באַגלייט זיין קרבן מטשׁ אויף טריט און שריט. אומעטום צווינגט עס אים צו שרייען אַז ער איז ניט קיין איד, — א זאַך, וואָס א פּשוט׳ער, נאַטירלאַ־כער גוי דאַרף דאָך ניט מאָן.

ניט פיל וויינינקער שטאַרק איז ער ביי דעם אולטראַ־נאַציאָנאַליסט, — דעם שאַרט וואָס שרייט אומעטום, וואו מען דאַרף אָון וואו מען דאַרפיניט, "איך בין א איד", — און — "איך בין שטאָלץ דערמיט". . .

ווען איינער זאָגט אָט דעם "און איך בין שטאָלץ דערמיט", פיל איך, אַז ער איז שוין גאָרניט שטאָלץ, נאָר וואָס זאָל ער נעבאַך טאָן, אַז ער האָט זיך איבער־צייגט, אַז זיין סעמיטישע נאַז ניט אַרויס מיט די ביינער, — איז ער אַ קלי־נער און זאָגט שוין דאָס וואָס דער אייזי־שער זאָגט . . .

* * *

אין ביידע פאַלן איז דאָס אַ קריינק־לאַכער באַוואוסטזיין, וואָס קומט דורך אַ דרוק פון דרויסן.

דער ערשטער שריט איז — אַסימילאַ־ציע, און די שרעק פאַר דער אידישקייט און דער פאַרזיך זי צו פאַרדעקן. קומען אָבער דרויסנדיקע כחות און דעקן אָפּ "די שאַנד", — איז אויב ער איז א יוגערס, וועט ער ווייטער קריכן און דרייען און וועט שרייען "אַני שלמה", איך בין א גוי.

האָט ער אָבער אביסל זעלבסט ווירדע, אביסל שטאָלץ, דאַן טוט ער אַ פּרוגנ צום צווייטן עקסטרעם, — ער ווערט היס־טעריש מיט זיין אידישקייט, פונקט ווי ער האָט זיך פריער היסטעריש נעפלאַמערט אָן זיין גויאישקייט.

אָט אַזוי למשל, איז לודוויג לואיסאָן, וועלכער איז איצט "שטאָלץ צו זיין א איד", נאָכדעם ווי מען האָט אים געלאָזט אויף א גאַנץ דירעקטן אופן פילן, אַז מען ווייס אַז ער איז א איד.

* * *

און פון דרויסן לאָזט מען וויסן, אַוי לאָזט וויסן!

איך בין ניט פון די, וואָס זעען אין אַלץ אַנטיסעמיטיזם. איך פאַרשטיי אונטער אַנטיסעמיטיזם בלויז אַ גאַנץ באַשטימטע פּאָליטישע אָדער געזעלשאַפטלאַכע ריכ־טונג, אָדער אַ פּערזענלאַכע מענטאַליטעט, געצילט ספּעציעל קעגן אידן, ווי אַזעלכע.

אין אַמעריקע איז דאָ זייער ווייניק פון דעם דאָזיקן אַנטיסעמיטיזם. דערפאַר איז אָבער דאָ שטאַרק פאַרשפּרייט פאַראור־טייל און פאַרדאַכט קעגן אידן.

דעם הינ׳ן גוי אַרט ניט, אַז דעם אידן זאָל זיך דאָ לעבן ווי גאָט אין אָדעס. ער וועט קעגן אים ניט קעמפן און וועט אים לאָזן צו רו.

אָבער אין פּערזענלאַכער אָדער געזעל־שאַפטלאַכער באַרירונג האָט ער אָפט ניט קיין חשק צו קומען מיט אים. ער פילט אין אים א פרעמדן.

און לאָמיר זיך ניט נאַרן: אידן האָבן די זעלבע באַציאונג צו גוי.

אָט, אַדרבא, באַזוכט א אידישן באַ־קאַנט אין אַ אידישן פּלאַץ און אין אַ האָ־טעל, און זעט ווי פריי זיי פילן זיך אין דעם ערשטן, און ווי געצוימט און סטאַ־טעטשנע זיי האַלטן זיך אין׳ם האָטעל, פּשוט דערפאַר, וואָס איבער זיי שטייט אַ גויאישער ״ווייטער״.

דער דרך־ארץ צום "ווייטער" נעמט זיך דאָך פון אָט דעם פאַרדאַכט און מורא פאַר׳ן פרעמדן . . .

* * *

מיט אָט דער "פרעמדקייט" באַגעגענען זיך עס אידן אויף טריט און שריט ווי נאָר זיי גייען אַרויס פון געטאָ און הויבן זיך אָן שאַרן אַרום דער גרויסער גויאישער וועלט.

ווי א איד זאָל זיך ניט אַרויפאַרבעגן, סיי׳ כאַטעריעל און סיי אינטעלעקטועל, וועט אָבער צווישן אים און דער גויאישער וועלט פאַרט בלייבן אַ געוויסע מחיצה, וועלכע מען קאָן בשום אופן ניט באַזייטיקן.

אָט ערשט לייענען מיר, ווי איד. סטור־דענטקעס האָבן אויסגעפונען, אַז מען שליסט זיי אויס פון די "דאָרמיטאָריס" פון אַזאַ ליבעראַלער אינסטיטוציע, ווי דער וויסקאָנסינער אוניווערסיטעט.

דאָס איז א גאַנץ געוויינלאַכע דערשיי־נונג אינ׳ם הינ׳ן לעבן. האָטעלן, קלובן, אַר־גייוועריסטעטן און א. וו. האָבן ניט גע־שריבענע, אָבער אַלגעמיין אָנגענומענע באַשרענקונגען קעגן אידן.

און דאָס וואָלט נאָך ניט געווען אפשר אַזאַ גרויסער אומגלק, ווען די באַשריי־נונגען וואָלטן ניט חל געווען אויף אויפ׳ן פּראַפעסיאָנעלן און עקאָנאָמישן געביט.

דער אידישער באַוואוסטזיין, — ביי אונז אַליין און ביי אונזערע שכנים, — דאָס איז אונזער הויפּט־פּראָבלעם.

און פון דעם באַוואוסטזיין קאָן מען זיך ניט אויסבאַהאַלטן.

דער אידישער וואָרט

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

Vol. 20, No. 12. Winnipeg, Thur. Jan. 16, 1930. Published daily except Saturday and Sunday.

THE GATEWAY OF THE WEST

THE ISRAELITE PRESS